

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Gotiska stensulpturer i Odensvi kyrka

Hofrén, Erik

Fornvännen 1961:2-3, 135-137

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1961_135

Ingår i: samla.raa.se

Inga spår kunde upptäckas vare sig av en skida eller av handtagets kavle. Om svärdet legat i en skida måste denna ha varit mycket enkel, utan doppsko eller beslag av metall eller annat mera beständigt material. Klingan har efter det den inkommit till Statens Historiska Museum röntgenfotograferats. På plåtarna kunde inga spår av fabriktionsmärken eller dylikt urskiljas.

De tidigare i Sverige funna svärden med bevarat hjalt av denna typ äro tre till antalet. Alla tre ha behandlats av Berta Stjernquist.³ I grav 41 på gravfältet Bjärsjöbacken i Simris socken i Skåne påträffades ett av dem i fragmentariskt skick. Så mycket var dock bevarat, att hjaltet kunde rekonstrueras till sin form, delvis med hjälp av de danska mossfynden från Vimose och Thorsbjerg, där ett flertal svärdshjalt av denna typ hittats. Bevarade delar funnos endast av det nedre, halsfäriska hjaltet. I detta hade en rad silvernitar varit inslagna i ett mönster av samma art som finns på svärdshjalt från Vimose. Både på dessa svärd och på Simrissvärdet äro kulorna av trä. Detta är även förhållandet med det andra fragmentariskt bevarade hjaltet från Sverige, det från S. Möckleby socken på Öland. Detta är dock odekorerat. Det tredje tidigare funna svenska svärdet är däremot synnerligen väl bevarat. Det är enligt Berta Stjernquist hittat i Rönneån nära Ringsjön i Skåne och finns nu på Statens Historiska Museum. Hjaltet på detta svärd är av ben.

Berta Stjernquist daterar svärdet från Simris till 200-talet och anser det vara ett provinsialromerskt arbete. Häggumsvärdet torde kunna dateras till samma period och utgör ännu ett exempel på Västergötlands livliga förbindelser mot sydväst under äldre romartid.

Elisabeth Allard

³ Simris 1955, s. 14 ff., s. 37, s. 108 ff.

GOTISKA STENSKULPTURER I ODENSVI KYRKA

Den medeltida kyrkan i Odensvi, Linköpings stift, revs ner till grunden på 1770-talet för att bereda plats åt den nuvarande stora hallkyrkan, som stod färdig 1778. I samband med rivningen av medeltidskyrkan tillvaratogs därifrån, förutom en dopfuntsfot, en märklig tympanonskulptur och två konsolhuvuden i sandsten, som inmurades i 1700-talskyrkan — tympanonstenen i ett dekorativt fält över västportalen och konsolhuvudena över fönsterhöjd i södra långhusmurens ytterliv.

Fig. 1. Odensvi kyrka. Tjust. Medeltida tympanonsten inmurad över 1700-talskyrkans västportal. — Mediaeval tympanum stone set into the wall above the west door of the 18th century church.

Odensvitympanet är såväl ur stilistisk som ikonografisk synpunkt intressant och har hittills ej vetenskapligt uppmärksamrats, varför det må anses befogat att här lämna en kort beskrivning.

I hög relief, frontalt i halvfigur framträder Kristus. Huvudet, omgivet av korsglorian, är avrundat tresidigt. Ögonbågarna har kraftigt betonats och de stora mandelformade ögonens pupiller är markerade med inborrade hål, som kan ha varit fyllda med blyknappar. Näsvinklarna är neddragna; munnen är halvöppen och relativt liten. Ur Kristi mun utgår tre tveeggade svärd, två horisontellt och ett vertikalt. Livklädnaden har vridits kring armarna, som något höjda hållas utsträckta åt sidorna. I vardera handen bär Kristus ett uppåtriktat, tveeggat svärd.

Att ge en ikonografisk tolkning av framställningen måste för närvarande anses som en mycket vanskelig uppgift. Motivet med fem svärd synes vara helt unikt! Hypotetiskt kan det kanske vara fråga om Kristus såsom Världsdomaren i en Yttersta domsframställning, där två annars alltid separat förekommande Yttersta domsmotiv sammanställts för att intensifiera det dömande draget företrädd av de tveeggade svärderna — Världsdomaren ur vars mun ett tveeggat svärd utgår (Upp. 1:16) med Världsdomaren som håller svärd i sina händer.

Med hänsyn till att dessa Yttersta domsmotiv knappast förekommer i Norden före 1200-talets slut och med hänsyn till det allmänna stilintrycket, torde en datering till 1300-talets förra hälft kunna godtas, en datering som ej heller motsäges av de på tympanet avbildade svärdstyperna. Vad beträffar de två konsolhuvudena visar de samma karakteristiska tresidiga huvudform och samma betoning av ögonpartiet, varför det ej kan råda något

Fig. 2. Odensvi kyrka, Tjust. Medeltida konsolhuvud inmurat i 1700-talskyrkans södra länghusmur. — Mediaeval bracket head set into the south wall of the 18th century church.

tvivel om att de är gjorda av samma hand som huggit tympanonfältet. Det ena av konsolhuvudena bär för övrigt krona, bestående av låg pannring med korta bladformiga spetsar.

Erik Hofrén

SVENSKA FORNMINNESFÖRENINGEN 1960

Svenska Fornminnesföreningens verksamhet har under året omfattat tre sammanträden, två demonstrationer och den sedvanliga vårutfärden; såväl sammanträden som demonstrationerna ha ägt rum i Statens Historiska Museum. Styrelsen har sammanträtt fyra gånger: 27 februari, 8 mars, 19 april och 3 november. Medlemsantalet har varit 433 (1959 434), därav 12 hedersledamöter och 20 ständiga ledamöter.

Den 29 november bortgick vid fyllda 93 år föreningens till åren äldste hedersledamot, kapten Ernst Malmberg. Han var under åren 1938—1952 medlem av styrelsen och sedan 1952 föreningens hedersledamot.

Årsmötet ägde rum den 8 mars. De ordinarie föreningsförhandlingarna genomgingos först. Sedan sammanträdet efter en kort paus återupptagits, hälsade vice ordföranden professor Sten Karling Hans Majestät Konungen, vil-